

17. 12. 2024

Veźměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Výběr z judikatury nejen k zákoníku práce z r. 2024 - část 3.

Třetí část seriálu informujícího o významných a zajímavých soudních rozhodnutích vrcholných soudů (v tomto díle Nejvyššího soudu a Ústavního soudu) v oboru pracovního práva a souvisejících oborů práva, zejména práva občanského, z letošního roku 2024, se věnuje otázkám kolem odpovědnosti za škodu. Značná pozornost je věnována obecné odpovědnosti zaměstnance ve smyslu ust. § 250 zákoníku práce za škodu způsobenou zaměstnavateli. Článek v této souvislosti rovněž pojednává o problematice zavinění zaměstnance, a to zejména ve formě nevědomé nedbalosti. Informujeme však i o dalších judikaturně řešených právních otázkách.

Škoda způsobená zaměstnancem zaměstnavateli zaplacením náhradního mýtného v Rakousku zaměstnavatelem

Rakouská silniční kontrola dne 3. 2. 2010 učinila výzvu k úhradě náhradního mýtného 8 800 EUR, které zaměstnavatel (poté, co se na něj zaměstnanec zaměstnaný jako řidič obrátil) na příslušné účty uhradil.

Vybírání mýtného na rakouských silnicích upravuje spolkový zákon o vybírání mýtného na federálních silnicích (Bundesstraßen-Mautgesetz 2002 - BStMG), který se na projednávaný případ (spis. zn. NS ČR: 21 Cdo 1181/2023) aplikuje ve znění účinném ke dni učinění posuzované výzvy k zaplacení náhradního mýtného, tj. k 3. 2. 2010 (dále jen „BStMG“).

Za používání označených rakouských silnic se platí buď mýto závislé na ujetých kilometrech, nebo mýto závislé na čase. Dlužníkem mýtného jsou jak řidič motorového vozidla, tak i (nejedná-li se o jednu a tutéž osobu) držitel registrace, tedy provozovatel vozidla (dopravce), kteří za jeho úhradu odpovídají společně a nerozdílně. Pro případy nesprávně zaplaceného mýtného mýtný řád stanoví náhradní mýtné, k jehož zaplacení jsou orgány dozoru nad mýtným, resp. orgány silničního dozoru oprávněny (nikoliv povinny) řidiče vyzvat při užití zpoplatněné trasy bez zaplacení mýtného. Náhradní mýtné, jak také vyplývá z jeho označení, má stále povahu mýtného, není tedy sankcí za spáchaný správní delikt, kterou představuje až pokuta uložená podle ust. § 20 odst. 1 a 2 BStMG. Lze ho naopak označit za jakési beneficium, na které řidič ani držitel registrace nemá právo (ust. § 19 odst. 6 BStMG), neboť jeho zaplacením se lze vlastněmu potrestání za správní delikt v podobě uložení pokuty vyhnout. Výzvu k zaplacení náhradního mýtného orgány dozoru sice činí ve vztahu k řidiči motorového vozidla (držitel registrace, jedná-li se o odlišnou osobu od řidiče, v takovém případě zpravidla není členem osádky vozidla), avšak směřuje i k držiteli registrace, jestliže ten je (vedle řidiče) - jako dlužník mýtného - oprávněn výzvě vyhovět (ust. § 20 odst. 3 BStMG).

V projednávané věci musí být též bráno v úvahu, že mezi účastníky řízení (zaměstnancem a zaměstnavatelem) v době výzvy k zaplacení náhradního mýtného a jeho zaplacení zaměstnavatelem existoval pracovní poměr, tedy základní pracovněprávní vztah, v němž se vykonává závislá práce. Jednou ze základních podmínek výkonu závislé práce v základním pracovněprávním vztahu je, že ji zaměstnanec vykonává na náklady zaměstnavatele, které nemohou být (přímo nebo nepřímo) na

zaměstnanec přenášený. **Způsobil-li však zaměstnanec zaviněným porušením pracovních povinností, že náklady zaměstnavatele vynakládané v souvislosti s výkonem závislé práce vzrostly, představuje navýšení těchto nákladů v poměrech zaměstnavatele škodu, za kterou zaměstnanec odpovídá podle ust. § 250 zákoníku práce. Mýtné za užívání silnic a dálnic (tuzemských či zahraničních) nepochybně představuje náklad, který je spojen s výkonem práce řidiče, kterou zaměstnanec pro zaměstnavatele v základním pracovněprávním vztahu vykonává, a jako takový jej proto v plném rozsahu nese zaměstnavatel. Tímto nákladem je (jak z jeho výše uvedené povahy vyplývá) i náhradní mýtné podle ust. § 19 BStMG; rozdíl mezi výší náhradního mýtného a výší běžného mýtného podle ust. § 2 BStMG však může představovat škodu, za kterou zaměstnanec (řidič) zaměstnavateli odpovídá podle ust. § 250 zákoníku práce.**

Nejvyšší soud ČR proto ve svém rozsudku spis. zn. 21 Cdo 1181/2023, ze dne 12. 4. 2024 uzavírá, že zaměstnavatel zaplacením náhradního mýtného, k jehož zaplacení byl jeho zaměstnanec při výkonu práce řidiče vyzván příslušným orgánem dozoru podle ust. § 19 BStMG, hradil náklady závislé práce, a tudíž svůj závazek, nikoliv závazek zaměstnance; **rozdíl mezi výší náhradního mýtného a výší běžného mýtného podle ust. § 2 BStMG může představovat škodu, za kterou zaměstnanec zaměstnavateli odpovídá podle ust. § 250 zákoníku práce.**

Řádné seznámení zaměstnance s předpisy a pokyny k zajištění BOZP a zproštění zaměstnavatele povinnosti nahradit škodu nebo nemajetkovou újmu v důsledku pracovního úrazu

Z obsahu seznámení s právními, nebo ostatními předpisy anebo pokyny k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci by mělo být zaměstnanci zřejmé, jakým způsobem má - aby předešel poškození svého zdraví - postupovat jak při každodenním běžném výkonu práce, tak i v případech mimořádných situací, jež mohou během výkonu práce na pracovišti nastat. Vlastní seznámení jako takové (obsah školení) se musí vztahovat k činnosti, kterou bude zaměstnanec za podmínek konkrétního pracoviště vykonávat, neboť jen tak může zaměstnanec získat představu o potenciálních rizicích spojených s výkonem práce, která tak bude moci lépe eliminovat. Povaha, závažnost a množství rizikových faktorů, na něž by zaměstnanec měl být školením o bezpečnosti a ochraně zdraví při práci připraven, jsou odvislé od komplikovanosti výrobních, pracovních nebo technologických procesů, k jejichž realizaci výkon práce směřuje. Jejich odhalování a identifikace je povinností zaměstnavatele. Mnohotvárnost situací, které mohou při výkonu práce nastat, však vylučuje, aby zaměstnanec byl v rámci školení zaměstnavatelem detailně instruován o všech možných událostech a jejich variantách, s nimiž jsou rizikové faktory výkonu práce spojeny, neboť zaměstnavatel je nemůže vždy předjímat. Z hlediska závěru o tom, že zaměstnanec byl zaměstnavatelem řádně seznámen s právními, nebo ostatními předpisy anebo pokyny k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, je významné, že i pro tyto případy bylo (muselo být) zaměstnanci na základě poskytnutých informací zřejmé, jakým způsobem má (nebo naopak nesmí) postupovat, aby k poškození zdraví nedošlo.

Samotná skutečnost, že konkrétní situace, při níž došlo k poškození zdraví zaměstnance pracovním úrazem, nebyla jako potenciální riziko výkonu práce na školení z bezpečnosti a ochrany zdraví při práci probírána, sama o sobě neodůvodňuje závěr, že předpoklad pro zproštění povinnosti zaměstnavatele nahradit zaměstnanci škodu nebo nemajetkovou újmu spočívající v řádném seznámení s právními, nebo ostatními předpisy anebo pokyny k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci [ust. § 270 odst. 1 písm. a), ust. § 270 odst. 2 písm. a) zákoníku práce] nebyl naplněn. Takový závěr odůvodňuje teprve zjištění, že z obsahu školení ani jinak pro poškozeného zaměstnance nevyplýval dostatek informací (poznatků), na jejichž základě by mu bylo (muselo být) zřejmé, jakým

způsobem má (nebo naopak nesmí) postupovat, aby k poškození zdraví nedošlo.

(Podle rozsudku Nejvyššího soudu ČR spis. zn. 21 Cdo 1276/2023, ze dne 30. 4. 2024)

Odpovědnost zaměstnavatele za protiprávní čin zaměstnance

Při rozhodování o odpovědnosti zaměstnavatele za protiprávní čin zaměstnance, kterého se dopustil při plnění pracovních úkolů vůči spotřebiteli, je třeba při výkladu ust. § 167 o. z. důsledně zohlednit postavení spotřebitele jako slabší smluvní strany a zvolit takový výklad zákonného ustanovení, který je pro spotřebitele nejpriznivější. Judikaturou vymezenou konstrukci excesu zaměstnance, která se váže k ust. § 167 o. z. aplikovat v případě, že je stranou smlouvy spotřebitel, pokud se zaměstnanec dopustí protiprávního činu při plnění pracovních úkolů. (Trestná činnost spočívala zjednodušeně řečeno v tom, že obviněný jakožto zaměstnanec finanční instituce opakovaně dával klientům při jednání o uzavírání komisionářské smlouvy a o obstarání investic do cenných papírů fondů podepisovat i listinu s žádostí o zpětný odkup. Na tuto listinu však doplnil datum a svůj soukromý účet (nikoliv účet klientů), kam mu následně banka vyplatila peněžní prostředky.) Judikatorní konstrukce excesu totiž zprošťuje zaměstnavatele odpovědnosti za škodu způsobenou zaměstnancem protiprávním činem nad rámec zákonné úpravy a je v rozporu s ústavněprávním principem ochrany spotřebitele. Aplikuje-li soud konstrukci excesu ve vztahu k poškozenému spotřebiteli, poruší tím jeho ústavně zaručená práva na ochranu vlastnictví podle ust. čl. 11 odst. 1 ústavní Listiny základních práv a svobod a na soudní ochranu podle ust. čl. 36 odst. 1 ústavní Listiny základních práv a svobod.

(Podle nálezu Ústavního soudu spis. zn. II. ÚS 288/23, ze dne 19. 6. 2024)

Zavinění vzniku škody způsobené zaměstnavateli zaměstnancem, který učinil nesprávný právní výklad otázky podstatné pro výkon činnosti zaměstnavatele, a vliv veřejnoprávních kontrol provedených u zaměstnavatele, které porušení právních předpisů dříve neshledaly

Je-li při posuzování zavinění zaměstnance (škůdce), jenž jednal v právním omylu, nutné zohlednit, jak obtížný výklad práva byl (srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ČR spis. zn. 21 Cdo 1059/2003), pak je třeba hodnotit i vliv výsledků veřejnoprávních kontrol na nesprávné posouzení právní otázky zaměstnancem. Jde o vnější okolnosti, jejichž působení na vědomí zaměstnance je ovlivněno jeho osobními poměry (mimo jiné kvalifikací, pracovními zkušenostmi a zastávanou funkcí), takže **i přes pozitivní výsledek veřejnoprávních kontrol si může zaměstnanec uvědomovat nesprávnost svého výkladu práva, hrozící riziko vzniku škody a nutnost opatření k jejímu odvrácení.** Obtížnost posouzení určité právní otázky je klíčová pro závěr o zavinění při jejím mylném výkladu.

Postavení obou zaměstnavatelem žalovaných zaměstnanců se v projednávané věci (spis. zn. NS ČR: 21 Cdo 2057/2023) liší.

- Prvá žalovaná působila u zaměstnavatele jako ředitelka administrativně právní sekce. Měla tedy povinnost učinit správný právní výklad a rozpoznat riziko, jež pro jejího zaměstnavatele

představuje daná právní otázka. Protože byla odborníci v oboru práva a na pozici právníka u zaměstnavatele dlouhodobě působila, mohla učinit správný výklad zákona. I přesto, že praxe v dané otázce (odměňování zaměstnanců) byla dlouhodobá a ze strany kontrolních orgánů nebylo shledáno pochybení (resp. podle skutkových závěrů soudů kontrola v roce 2000 upozornila na nesrovnalosti v oblasti pracovních smluv a odměňování, ovšem přičetla to „nedostatečné právní úpravě a metodice“, kontroly v následujících letech pochybení v jimi sledovaných oblastech nezjistily, avšak žádný konkrétní závěr ke sporné problematice neučinily), první žalovaná měla a mohla (vzhledem ke svým osobním poměrům) upozornit na existující riziko toho, kdo za zaměstnavatele činil právní úkony, tedy druhého žalovaného. Tímto jednoduchým opatřením mohla splnit svůj úkol při eliminaci rizika hrozícího jejímu zaměstnavateli. Zavinění ve formě nevědomé nedbalosti je tedy u první žalované dáno.

- Druhý žalovaný nebyl odborníkem v oboru práva. Při posuzování zavinění jde v jeho prospěch, že nebyl o riziku informován ze strany toho, kdo měl u zaměstnavatele učinit správný právní výklad (tedy ze strany první žalované), a významná je i skutečnost, že se jednalo o dlouhodobou praxi, zavedenou jeho předchůdcem ve funkci ředitele, která nebyla rozporována ani při kontrolách státních orgánů. Na druhé straně nelze přehlížet, že z hlediska svých osobních poměrů byl druhý žalovaný zkušeným vedoucím pracovníkem. Ostatně v řízení se prokázalo, že riziko (nesprávného právního výkladu a jeho dopady na poměry zaměstnavatele) bylo i pro právní laiky rozpoznatelné. Z uvedených důvodů dospěl NS ČR ve svém rozsudku spis. zn. 21 Cdo 2057/2023, ze dne 24. 9. 2024 k závěru, že i u druhého žalovaného je dáno zavinění ve formě nevědomé nedbalosti. S ohledem na výše uvedené je zřejmé, že míra zavinění je u druhého žalovaného nižší než u první žalované, což se musí projevit v určení náhrady poměrné části škody ve smyslu ust. § 257 odst. 5 zákoníku práce.

Zavinění vzniku škody zaměstnancem - nevědomá nedbalost

Protože zavinění je projevem psychického (vnitřního) vztahu zaměstnance k jeho jednání a k následkům jeho jednání, nemůže být – stejně jako všechny projevy psychického (vnitřního) života lidí – samo o sobě předmětem dokazování. Způsobitelným předmětem dokazování mohou být pouze skutečnosti (jevy) vnějšího světa; to platí rovněž o dokazování zavinění zaměstnance jakožto předpokladu obecné odpovědnosti zaměstnance za škodu podle ust. § 250 zákoníku práce. Má-li tedy být v občanském soudním řízení prokázáno zavinění zaměstnance ve smyslu ust. § 250 odst. 3 zákoníku práce, z uvedeného vyplývá, že se tak může stát jen nepřímou, a to prokázáním takových skutečností, jejichž prostřednictvím se psychický (vnitřní) vztah zaměstnance k jeho jednání a k následkům jeho jednání projevuje navenek, tedy - řečeno jinak - prokázáním skutečností, z nichž lze dovodit, zda zaměstnanec chtěl svým protiprávním jednáním způsobit škodu a zda věděl, že svým protiprávním jednáním může způsobit škodu, popřípadě zda o tom vzhledem k okolnostem a ke svým osobním poměrům vědět měl a mohl. Skutečnostmi, v nichž se projevuje psychický (vnitřní) vztah zaměstnance k jeho jednání a k následkům jeho jednání (škodě), jsou zejména okolnosti škodní události, tedy okolnosti, za nichž došlo k protiprávnímu jednání zaměstnance a ke škodě (k tomu srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 3. 2015, spis. zn. 21 Cdo 4238/2014).

Spočívá-li však zavinění zaměstnance ve formě nevědomé nedbalosti, tedy nevěděl-li zaměstnanec vůbec, že by škodu mohl způsobit (a samozřejmě škodu nechtěl způsobit), musí být vzato v úvahu, že v tomto případě je (z pohledu dokazování) významné zejména to, zda zaměstnanec o tom vzhledem k okolnostem a ke svým osobním poměrům vědět měl a mohl; **významné tu proto nejsou jen okolnosti škodní události, ale především jeho osobní poměry, z nichž lze dovodit, že zaměstnanec si měl a mohl být vědom toho, že svým protiprávním jednáním může způsobit**

škodu (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 3. 2015, spis. zn. 21 Cdo 4238/2014, nebo rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 14. 12. 2017, spis. zn. 21 Cdo 4353/2017).

(Podle rozsudku Nejvyššího soudu ČR spis. zn. 21 Cdo 2057/2023, ze dne 24. 9. 2024)

Adolf Maulwurf

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Odpovědnost zaměstnavatele a zaměstnance v souvislosti s využitím umělé inteligence](#)
- [Nový návrh zákona o platformové práci - 2. díl: Redefinice závislé práce](#)
- [Home office v Česku, Německu a Rakousku: je česká právní úprava práce na dálku dostatečně flexibilní?](#)
- [Postoupení pohledávky na náhradu škody v pracovněprávních vztazích](#)
- [Návrh zákona o digitálních platformách přináší více, než se na první pohled zdá](#)
- [Odposlechy na pracovišti, policejní vyšetřování a skončení pracovního poměru](#)
- [Odpovědnost zaměstnance za schodek](#)
- [Konec improvizace v odměňování: zamyšlení nad návrhem transpozice směrnice o transparentním odměňování](#)
- [Nový návrh zákona o platformové práci - 1. díl](#)
- [Genderový audit jako strategický nástroj zaměstnavatele: Jak se připravit na implementaci směrnice 2023/970?](#)
- [Pokuta za švarcsystém kurýrů Rohlíku potvrzena Ústavním soudem](#)